

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Distinctio Secunda. De Contractibus Gratuitis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

DISTINCTIO II.

De Contractibus Gratuitis.

QUÆSTIO I.

De Promissione, ejusque obligatione.

Ratio ordi-
nis.

I. **P**romissis illis, quæ concernunt Contractus in genere, pergendum ad explicandos Contractus in specie, ordi-
endo à Contractibus gratuitis seu lucrativis, qui ex una
solùm parte obligationem inducunt; sive, in quibus nihil re-
penditur: ut est Promissio, Donatio, Commodatum, Preca-
rium, & Depositum. Et quidem incipiendo à Promissione, sic

Promissio,
quid?

2. CONCL. I. *Promissio est spontanea & deliberata fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona, & possibili. Ita in re communis. Et hujusmodi Promissio tunc fit, quando quis spontè, & liberaliter, atque animo sese obligandi, pollicetur alteri quidpiam dare, vel facere, quod honestè potest. Dicitur primò, quòd Promissio sit de re quapiam bona: siquidem, ut habet Regula 69. Juris in 6. In malis promissis fidem non expedit observare. Idquè intelligendum, etiamsi Promissio sit juramento firmata: nam non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum, Reg. 58. Juris in 6. Et additur, & possibili: quia nemo potest ad impossibile obligari, juxta Reg. 6. eod.*

Quomodo
differat à
Proposito?

3. Dicitur ulteriùs, *obligatio fidei*: per quod Promissio differat à Proposito. Nam Promissio est actus, quo quis se alteri obligat ad aliquid dandum, vel faciendum, juxta proximè dicta; & explicatur per verbum, *Promitto me facturum, aut daturum hoc, vel illud.* Econtrà Propositum, licèt sit firmum ac deliberatum, ex se nullam inducit obligationem: concipitur enim sine actuali obligatione, ac explicatur per verbum, *Faciam, dabo &c.* sed non intenditur obligatio.

Propositum
non serva-
re, an sit
peccatum?

4. Infertur proinde, quòd si quis Propositum utcumque firmum non servaverit, peccati propterea reus non sit, cum nullà se obligatione constrinxerit: utputà si quis proposuit jejunare, dare elemosynam, aut certas preces persolvere. Intellige, nisi quis aliunde sit obligatus ad tale quid faciendum; aut
nisi

nisi id fiat ex inordinata passione, gravi socordia, vel negligentia. Quinimò Layman lib. 3. sect. 3. n. 16. post Lessium lib. 3. cap. 2. num. 49. in tali inordinata bonorum Propositorum mutatione agnoscit peccatum inconstantia, ex genere suo veniale; cum sit quædam inordinatio mentis, quod benè consultatum, iudicatum, & acceptatum est, leviter & sine ulla rationabili causa derelinquere.

4. CONCL. II. Promissio propriè dicta, si sit legitimè facta, & ab altero acceptata, ex genere suo obligat ex Iustitia, & sub peccato mortali; nisi rei promissæ parvitas excuset. Ita Doctores communiter. Unde illud vulgatum dictum: *Omne promissum cadit in debitum*, arg. c. Qualiter. de Pactis, ibi: *Studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur, & alibi. Ratio est: quia promittere propriè loquendo, non est utcumque verum dicere, sed simul astringere alteri fidem suam.*

Promissio- nis quanta sit obliga- tio?

6. Dicitur, *Promissio propriè dicta*. Siquidem præsens Conclusio solum procedit, si quis verè promittat animo se obligandi: nam si absque animo obligandi, facta sit promissio, non tenetur vi illius quis adimplere promissum, eò quòd reverà non fuerit promissio propriè dicta, cum deficiat voluntas se obligandi.

Loquendo de Promis- sione pro- priè dicta.

7. Et hinc infert Sanchez lib. 1. de Matrim. disp. 5. num. 25. quòd plurimæ promissiones excusari possunt à mortali: quia per eas non intendunt homines se obligare præcisè, sed ex quadam benevola honestate; vel ignorant tantam ex simplici promissione confurgere obligationem, existimantes, solum se obligari ad suum tuendum honorem. Unde in proverbium abiit, *Verba urbanitatis minimè obligare*. Hæc ille. Veruntamen hoc intelligendum, secluso alio damno proximi: alioquin haberent locum dicta superiùs (a) de cæteris fictè contrahentibus.

Excusantur multæ promissiones à mortali, cur?

(a) Dist. 1. n. 12.

8. CONCL. III. Promissio valida varijs modis obligare definit. Ita communis; idque patet inductione. Et I. Cessat Promissio obligare propter condonationem Promissarij, potentis condonare: nam quilibet suo juri renunciare potest. II. Cessat obligare Promissio per mutationem obiecti, si videlicet res promissa fiat interim impossibilis, illicita per leges, damnosa vel inutilis Promissario, in cujus utilitatem, commodum & gratiam facta est promissio.

Promissio varijs modis obligare definit.

I.
II.
III.

9. III. Cessat obligare Promissio propter supervenientem sine sua culpa talem mutationem statûs rerum, ut iudicio prudentium

M m m 2

dentum (quod ex qualitate rei promissæ, & ipsarum personarum, formandum est) censeatur Promissor talem eventum non voluisse comprehendere: siquidem ultra ejus intentionem non obligat promissio. Sic fieret, si quis pauperi promissit centum florenos, & postmodum ipsemet promittens in paupertatem incidat, adeoque ijs ad honestè sustentandum se, suamque familiam indigeat. Item si quis puellæ promissit Matrimonium, quæ postmodum fit pauper, multum deformis, aut ab alio corrumpitur, & hujusmodi; prout in simili superius (b) dictum est, agendo de Juramento.

(b) Tract.
6. Dist. 2.
n. 23.
IV.

10. IV. Cessat promissio obligare propter ingratitude Promissarij (id est, illius, cui facta est promissio:) hæc enim non tantum obligationem promissionis tollit, sed insuper, si sit gravis, donationem facit revocabilem, *cap. ult. de Donationibus.*

V.

11. V. Cessat talis obligatio Promissionis per compensationem, dum videlicet duo sibi invicem quidpiam promiserunt, & alter non vult stare promissis: tunc enim neque prior manet obligatus ad standum suo promisso.

VI.

12. VI. Cessat obligare Promissio ob non subsistentiam causæ principalis: ut si cupiam intuitu paupertatis quidpiam promissisti, quem postea comperis revera non esse pauperem. Idem dicendum, si intuitu præstationis beneficij facta erat promissio remuneratoria, & tamen illud beneficium præstitum non est, sed falsò ita existimatum.

QUÆSTIO II.

De Donatione, & varijs ipsam attinentibus.

Donatio,
quid?

13. CONCL. I. *Donatio*, quæ juxta nominis ethimologiam idem est, ac *doni datio*, benè describitur cum Scoto in 4. dist. 15. quæst. 2. quòd sit datio rei merè liberalis. Si ve, ut alij loquuntur, *Donatio* est translatio dominij alicujus rei per actum merè liberalem in alium facta: & hæc propriè appellatur Donatio.

Dividitur
in merè
gratuitam,
& remuner-
atoriam.

14. CONCL. II. Donatio dividitur multipliciter. Et inprimis dividitur ipsa in *Donationem merè gratuitam*, cui proximè data definitio convenit: & in *Donationem remuneratoriam*, quæ fit intuitu alicujus accepti beneficij. Deinde in *Donationem absolutam*, seu puram: & in eam, quæ fit sub conditione aliqua, v. g. dono tibi hunc agrum, si Romam perrexeris. Præcipua tamen divisio

fio est illa, quâ ipsa dividitur in Donationem inter vivos, & in Donationem mortis causâ.

15. *Donatio mortis causâ* dicitur ea, quæ fit propter mortis suspicionem: cum nempe quis ita donat, ut si quid humanitus ei contigisset, haberet is, qui accepit; sin autem supervixisset, is qui donavit, reciperet. Quod posterius etiam dicendum, si eum donationis poenitisset, aut si prior decessisset ille, cui causâ mortis donatum est, prout habetur §. 1. *Instit. de Donationibus.*

Donatio mortis causâ, quæ?

16. Inferitur proinde, quòd hæc Donatio mortis causâ, sicut & Testamentum, ac quodlibet Legatum, quocumque tempore revocari possit usque ad mortem. Neque ad hanc revocationem requiritur alia causa præter liberam voluntatem donantis, vel testantis: siquidem cum talis donatio fiat causâ mortis, ac sub conditione, *Si moriar*, antea semper licet poenitere. Unde est illud vulgatum axioma inter Juristas: *Ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitæ supremum exitum*, l. Quòd si. ff. De adimendis legatis. Sed de Donationibus mortis causâ, plura *Distinct. seq. per totum*, agendo de Testamentis.

Potest semper revocari, sicut & Testamentum.

17. *Donatio inter vivos* est, quæ fit sine ulla mortis suspicionem ex mera liberalitate, & eâ mente, ut res donata fiat statim accipientis, arg. L. 1. ff. de Donatione. Unde hujusmodi Donatio semel perfecta, temerè revocari non potest. Dicitur, *temerè revocari non potest*: nam ob certas causas, veluti ob ingratitudinem Donatarii (si nempe impias manus in Donatorem injecerit, aut ei graves injurias, seu grave rerum suarum damnum, aut vitæ periculum inferre præsumserit) Donatio inter vivos per ipsum Donatorem revocari potest, non tamen per ejus hæredem, si ipse Donator tacuit; prout expressè habetur *cap. ult. de Donationibus*, & alibi. Et de hac Donatione inter vivos ex professio hinc agitur.

Donatio inter vivos, quæ, & am revocari possit?

18. CONCL. III. Donatio ante acceptationem non parit ullam obligationem, potestque liberè revocari, etiam si quis absolute se obligare voluerit. Patet hoc ex dictis *Dist. præc. num. 4. & 6.* Nam nullus est contractus, nullumque pactum, donec ad sit consensus reciprocos duorum.

Hæc ante acceptationem non obligat.

19. Notandum tamen cum Sanchez *lib. 1. de Matr. disp. 6. n. 11.* Censens & communiori Doctorum, paucis exceptis, quòd Donatio præsentis & tacenti facta, jam censeatur ab eo esse acceptata: quia in favorabilibus, *Qui tacet, consentire videtur*, juxta Regulam 43. Juris in 6. Imò si Donatio fiat ipsimet Deo, vel ad ejus honorem cuiuspiam Sancto, valet ea irrevocabiliter, nec opus est ulterio-

Censens acceptari à præsentis, & tacente.

riori acceptatione ; cum Deus illicò acceptet donationem ad honorem suum factam.

An possit
acceptari
pro alio, aut
pro deter-
minata Ec-
clesia ?

20. Notandum ulterius , quamvis pro alio Promissionem, aut Donationem, nemo possit regulariter loquendo acceptare absque speciali eius mandato, seu commissione, id tamen fallere in nonnullis casibus. Siquidem primò, si donatio fiat determinatæ Ecclesiæ, vel alicui alteri causæ piæ, potest ea à quolibet, etiam homine privato, acceptari, dummodò verba ad ipsum dirigantur. Et notanter hoc ultimum additur : quia si verba nullo modo, neque expressè, neque implicite ad ipsum diriguntur, is non poterit acceptare Promissionem, vel Donationem pro alio ; prout ex communi docet Covarruvias in c. *Quamvis, de Pactis, in 6. part. 2. §. 4. n. 13.* & Lessius lib. 2. cap. 18. n. 49. Nam si verba ad eum nullatenus diriguntur, non intervenit reciprocos consensus ; qualis tamen requiritur ad omne Pactum, omnemque Promissionem, atque Donationem. Deinde in quibusdam casibus, dummodò verba dirigantur ad ipsum præsentem, potest Pater vel Mater Donationem acceptare pro Filio, Tutor pro Pupillo, Curator pro Minore, Filiusfamilias pro Patre, Servus pro Domino, Monachus pro Monasterio, & alij hujusmodi.

Donatio
ante actua-
lem rei tra-
ditionem
non dat jus
in re.

21. CONCL. IV. Donatio merè verbalis ante actualem rei traditionem non dat jus in re, sed ad rem duntaxat. Ita communis. Quia, ut dicitur l. *Traditionibus. C. de Pactis, Traditionibus, & usucapionibus dominia rerum, non nudis pactis acquiruntur.* Unde licet acceptes donationem verbalem, qua tibi Cajus donat equum absentem, non per hoc acquiris jus in re, ac dominium equi ante traditionem : & hinc, si interea Cajus donet, aut vendat equum alteri, eique tradat, is dominium equi acquirat, tu autem habes actionem personalem in Cajum pro injuria tibi facta ratione juris ad rem, quod vi donationis habebas in equo.

Donatio ul-
tra 500. So-
lidos non
valet quoad
excessum.

22. CONCL. V. Donatio inter vivos ultra quingentos Solidos Jure communi Cæsareo est invalida, nisi accedat insinuatio apud Judicem ; sed quoad excessum duntaxat ipsa non valet, simulque certis adhuc casibus exceptis. Ita communis ; & habetur expressè decisum l. *penult. de Donationibus, & alibi.* Et hoc quidem rationabiliter est constitutum, ut obvietur fraudibus nonnullorum : simulque, ne cives cæteroquin locupletes, per excessivas donationes temerè factas ad paupertatem redigantur.

Per Solidum
intelligitur
Aureus,

23. Porro per quingentos Solidos hodie communiter intelliguntur quingenti Aurei, seu Dugati, qui faciunt mille Impe-
ria-

riales nostrates: nam in Jure Aureus accipitur pro Solido, ita ut septuaginta duo Solidi, seu Aurei, faciant unam libram auri, prout sentit Glossa §. fin. *Instit. de pœna temerè litigantium.* Unde si quis ultra quingentos tales Solidos velit donare inter vivos, opus est, ut Actis publicis intervenientibus talem donationem insinuet apud Magistratum, & Judicis autoritas accedat; alioquin ipsa quoad excessum non valebit.

24. Dicitur, quoad excessum non valebit, nempe quoad illam quantitatem summæ, quæ excedit quingentos Solidos. Siquidem quoad summam quingentorum Solidorum donatio illa valebit, *l. Sancimus, C. de Donationibus.* Accedit ratio: quia, ut habet Regula 37. Juris in 6. *Utile non debet per inutile vitari:* quod communiter intelligitur, quando utile ab inutili separari potest, prout fit in proposito.

25. Additur in Conclusionem, *simulque certis adhuc casibus exceptis.* Nam sunt nonnulli casus, in quibus sustinetur Donatio ultra quingentos Solidos. Sic enim primò valet donatio in quacunque quantitate, etiam sine insinuatione apud Judicem, si facta est Ecclesiæ, vel ad alias causas pias: quia Jus Civile pietatis opera impedire, vel restringere non potest; cum Christi consilium sit, *Matth. 19. Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Dummodo tamen Donatio non sit inofficiosa; id est, talis, quæ liberis Legitimam Jure naturæ à parentibus debitam adimat; aut quæ vicissim à liberis indiscretè facta subtrahat parentibus media ad sustentationem necessaria: nam talem donationem Christus quoque reprobatur *Matth. cap. 15.*

26. Deinde valet Donatio etiam ultra quingentos Solidos facta à Principe, vel Principi à privato. Rursum valet ejusmodi Donatio, quæ fit militibus à belli Ducibus ex proprijs bonis mobilibus, vel hostium spolijs. Insuper valet Donatio, quæ fit ob causam; utputà ad militiam, aut nuptias, ad redimendos captivos, ad ædium destructarum reparationem. Item valet Donatio remuneratoria beneficiorum, ac obsequiorum præstitorum, prout habetur *l. Sancimus, & l. Si quis pro redemptione.*

C. de Donationibus, & alibi.

QUÆ-

QUÆSTIO III.

Quid sit Commodatum, Precarium, & Depositem?

Commodatum, quid?

27. **C**ONCL. I. Commodatum est alicujus rei ad aliquem specialem usum gratuito facta concessio. Ita Glossa cap. un. §. Commodatum. de Commodato, estque in re communis. Ubi tamen notandum, quod hic Commodatum definiatur, prout sumitur pro contractu: subinde enim Commodatum accipitur etiam pro ipsa re commodata. Et quidem is, qui rem suam alteri commodat, dicitur Commodator, seu Commodans; qui verò accipit rem ab alio sibi commodatam, appellatur Commodatarius: & idem dicendum de Depositario, Mutuatario, & alijs hujusmodi terminis.

Quomodo differat à Locatione,

28. Dicitur in primis in data definitione, alicujus rei. Intellege, siue ea immobilis sit, utputa domus, aut stabulum: siue mobilis, præsertim quæ usu non consumitur, licet minuatur seu atteratur; ut equus, vestis, vasa &c. hæc enim omnia commodari possunt, L. 1. ff. Commodati. Et additur, gratuito facta concessio: in hoc liquidem differt Commodatum à Locatione: nam res tunc propriè intelligitur commodata, si nullâ mercede acceptâ cuiquam utenda traditur; alioquin mercede interveniente locatus usus rei videtur. Gratuitum enim Commodatum esse debet, uti notatur §. Item. 15. Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio.

Pignore, & Deposito,

29. Dicitur ulterius, ad usum. In hoc quippe Commodatum differt à Pignore, & Deposito, quorum usus non conceditur: nam si creditor Pignore, vel Depositarius re depositâ, domino invito utatur, furtum committit, §. Furtum autem. Instit. de Obligationibus, quæ ex delicto &c. Deinde per hoc differt Commodatum à Mutuo, utpote in quo rei datæ dominium transfertur; in Commodato verò solus usus, dominio aut possessione penes Commodantem remanente. Additur verò, ad aliquem specialem usum. Non enim licitum est uti re commodatâ ad alium usum, quam ad quem concessa est, arg. cap. un. de Commodato, ibi: Nisi post usum expletum, cuius gratiâ res fuerat commodata; & alibi.

Precarium, quid?

30. **C**ONCL. II. Precarium est, quod precibus petenti utendum conceditur, quamvis is, qui concessit, patitur. Ita habetur L. 1. ff. de precario, estque communis. Unde Precarium fermè convenit cum Commodato, cum utrumque gratis fiat: differt tamen à Com-

Commodato in hoc, quod Commodatum fiat ad certum tempus, vel certum usum, ita ut antea res commodata a domino repeti non possit, eo autem finito restituenda sit, quamvis non repetatur; cum dies statuta pro domino interpellat, cap. ult. de Locato, & alibi. E contra Precarium quocumque tempore revocari potest: nam qui precario concedit, sic dat, quasi tunc recepturus, cum sibi libuerit, cit. L. 1. ff. de Precario. Intellige, dummodo non statim revocetur sine cogente necessitate: ne frustra & illusorie concessum videatur, ac beneficium alicui praestitum, ipsi damnosum existat.

31. CONCL. III. Deposium est, quod custodiendum alicui datur. Ita habetur L. 1. ff. Depositi. Et quidem Deposium regulariter fit gratia solius deponentis, & nullam mercedem datam vel promissam: alioquin si pro custodia rei detur merces, jam hoc casu Deposium transeat in contractum Locationis & Conductionis; cum Depositarius accipiens mercedem, censetur operas suas ad rem custodiendam alteri locasse, ut dicitur cit. L. 1. §. si vestimenta. ff. Depositi.

Deposium, quid?

32. CONCL. IV. Si Depositarius re depositam sine expressa, vel rationabiliter praesumpta domini licentia utatur, aut ipsam alienet, peccat, & furtum committere censetur. Ita habetur l. Si sacculum. ff. Depositi. Et §. Furtum autem, Instit. de Obligationibus, quae ex delicto nascuntur, cum concordantijs. Ratio est: quia usus rei non est ipsi concessus, sed tantum res ipsa, ut eam custodiat.

Deposita- rius re de-posita u- tens sine li- centia, pec- cat.

33. Additur tamen, sine expressa, vel rationabiliter praesumpta domini licentia. Siquidem quando Depositarius bona fide existimat, domino id non displicere, si utatur re deposita, jam non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur; idque multo magis dicendum, si dominus expressam utendi licentiam concesserit. Addit Leslius lib. 2. cap. 27. n. 5. quando Deposium est res usu consumptibilis, v. g. triticum, vinum &c. & Depositarius certus est, se, quando Deposium repetetur, paratum habiturum aliud ejusdem mensurae & bonitatis, tunc non fore peccatum, saltem mortiferum, uti Deposito, & illud alienare: quia nullum incommodum taliter irrogatur deponenti, unde is rationabiliter censetur non esse invidus.

Limitatur Conclusio

N n n

QUAE.

Q U Æ S T I O I V.

Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depositarius,
& hujusmodi, si res commodata, deposita, &c. apud
ipsum pereat ?

Culpa aliter
accipitur
apud Iuri-
stas, quam
Theologos,
& quomo-
do?

ADvertendum quoad propositum, quòd Culpa aliter ac-
cipiatur apud Juristas, aliter apud Theologos: siquidem
apud Theologos culpa idem est, ac peccatum, sive id
mortale sit, tive veniale. Apud Jurisperitos verò culpa idem est,
ac omisio alicujus diligentiae, unde sequitur quodpiam damnum
proximo. Et potest facile contingere, quòd hujusmodi culpa
juridica seu civilis sit homini involuntaria, & omni peccato cor-
ram Deo vacet: veluti si ex naturali oblivione librum tibi com-
modatum in publico loco reliquisti, unde sequitur ejus omisio,
culpam juridicam commisisti, quamvis coram Deo nihil pecca-
veris, ob hujusmodi naturalem inadvertentiam.

Culpa juri-
dica seu
civilis:
Casus, &

35. Differt autem Culpa hujusmodi à Casu, & Dolo: nam
culpa quaecunque civilis potest caveri diligentiam hominis, cum
sit omisio illius diligentiae, quam homines diligentes, vel saltem
diligentissimi talis statûs, & conditionis, adhibere solent. Casus
autem est rei inopinatae eventus, qui neque à diligentissimo præ-
videri, & caveri potest: sic casu fortuito fiunt, quae contingunt
per bellum, furtum latronum, terræ motum, gelu, grandinem,
fulmina, & his similia. Dolus verò dicitur omnis calliditas, fal-
lacia, & machinatio, ad circumveniendum, fallendum, & deci-
piendum alterum adhibita, *L. 1. ff. de Dolo malo.*

Dolus, quid

Culpa juri-
dica triplex.
Lata, quae
aequipara-
tur Dolo;

36. Porrò Culpa juridica, seu civilis, communiter dividitur
in culpam latam, levem, & levissimam. Culpa lata est omisio
ejus diligentiae & circumspectionis, quam passim homines ejus-
dem conditionis adhibere solent: qualis foret, si quis librum
commodatum relinqueret foris ante ostium, qui proinde per-
ditur. Et talis culpa lata, licet dolus propriè non sit, tamen in
Jure aequiparatur dolo, *L. 1. ff. Si me sor falsum &c. ibi: Lata culpa
planè dolo comparabitur cum concordantijs.* Culpa levis est omisio
ejus diligentiae, & circumspectionis, quam solent homines dili-
gentiores illius conditionis, vel artis adhibere: & talis culpa fo-
ret illius, qui librum sibi commodatum intra cubiculum relin-
queret; ostio tamen aperto; nam homines diligentiores solent
clau-

Levis, &

claudere januam. *Culpa tandem levissima est omiffio ejus diligentia, quam diligentissimi & prudentissimi adhibent: qualis foret ejus, qui librum sibi commodatum intra cubiculum relinquens clausit quidem ostium, sed non tentavit manu, an illud benè sit obsecratum: prout hæc culpas exemplificat Navarrus cap. 17. Manualis, num. 178. & alij. His prænotatis, sit*

37. CONCL. I. Si res apud Commodatarium, aut Depositarium fortuito casu pereat, ad nullam ipse restitutionem teneatur (nam quælibet res domino suo perit) nisi aliter expressè sit conventum, aut ipse fuerit in mora reddendi, vel nisi ex sua culpa fuerit data occasio tali casui fortuito. Ita Doctores communiter, & habetur expressum in Jure Canonico cap. un. de Commodato, ibi: *Cum gratiâ sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: licet casus fortuitus (nisi acciderit culpâ suâ, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari.*

Hæc ibi. 38. Additur notanter I. *Nisi aliter expressè sit conventum.* Nam si pactum intervenit de præstando seu resarciendo damno, quomodocunque res pereat, tenebitur quis etiam de casu fortuito, eoque quod periculum rei in se suscepit, seque obligaverit ad quodcunque damnum resarciendum: siquidem *contractus ex conventionem legem accipiunt, Reg. 85. Juris in 6.*

39. Additur II. *Nisi fuerit in mora reddendi.* Quia si quis tardaverit reddere domino Commodatum post expletum ejus usum, vel Depositum, postquam illud dominus repetivit, sicque fuerit in mora reddendi, tenebitur etiam de casu fortuito: nam *mora sua cuilibet est nociva. Reg. 25. Juris in 6.* Intellige, nisi res eodem modo fuisset peritura apud dominum; quia tunc non censeretur domino fuisse causa damni, sicque non obligaretur ad recompensationem damni. *Lessius lib. 2. cap. 7. n. 38. & alij.*

40. Additur III. *Nisi casus fortuitus suâ culpâ acciderit:* prout fieret, si vas argenteum tibi pro convivio in civitate celebrando commodatum, tecum accepisti peregrè profectus, sicque illud in naufragio, vel prædonum incurfû perdidisti; nam tunc teneberis de hoc casu fortuito, utpote qui tuâ culpâ accidit; qua commodatum sine licentia commodantis foras extulisti. Et hæ tres limitationes expressè habentur in *cit. cap. un. de Commodato.*

41. CONCL. II. *Sistendo intra limites Juris naturalis, nemo tenetur de damno dato in re alterius, etiam si sit apud ipsum ex*

le, quinam
teneatur de
damno dato
in re alte-
rius?

Secundum
Leges hu-
manas, te-
netur Com-
modatarius
de culpa le-
vissima; De-
positarius
solum de
dolo: cur?

Tres Regu-
lae, quantum
ad proposi-
tum.

I.

II.

III.

contractu, nisi ob dolum aut culpam latam; sive, nisi res illa pe-
reat apud ipsum ex tanta sua negligentia seu culpa, quae sit pec-
catum mortale. Ita Lessius *loc. cit. n. 38.* cum alijs. Notanter dicitur,
sistendo intra limites Juris naturalis, propter sequentem Con-
clusionem: unde sit

42. CONCL. III. Spectando tamen Leges humanas, aliter
de hoc est discurrendum: Siquidem, loquendo de Commodato,
cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam
culpa tenetur, ut habetur *cit. cap. un. de Commodato*, cum concor-
dantijs. Econtra vero Depositarius ordinariè tenetur solum
praestare dolum, & culpam latam, *arg. L. 1. C. Depositii*, ibi:
Qui depositum accepit, dolum solum & latam culpam praestare debuit; &
tenent Doctores communiter. Ratio diversitatis inter Com-
modatarium, & Depositarium est: quia Depositum regulariter
fit gratia solius deponentis, ut illud ipsi secure asservetur; Com-
modatum vero gratia solius Commodatarij, cujus necessitati
atque indigentiae per rem commodatam quis subvenit: atque
naturalis aequitas postulat, ut major adhibeatur diligentia in cu-
stodienda re aliena, quam quis gratis ad solam suam utilitatem
accepit, quam si eam accepisset ob alterius duntaxat gratiam &
utilitatem.

43. Porro ut tota haec materia clariùs praec oculis habeatur en-
tibi tres Regulas, quas Doctores passim assignant, atque de-
sumunt ex varijs textibus utriusque Juris. I. Regula est: In con-
tractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum (prout regulariter
loquendo fit in Deposito) praestatur dolum, & culpa lata so-
lum: exceptis tamen quibusdam contractibus, nempe Tutelae,
Mandati, & Negotiorum gestorum, in quibus ob specialem ra-
tionem etiam praestatur culpa levis, ut dicitur *l. Contractus. ff. de
Reg. Juris*, & amplius explicant Iuristae.

44. II. Si contractus fiat gratia recipientis tantum (prout re-
gulariter fit in Commodato) tunc praestatur non solum dolum
& culpa lata, sed etiam culpa levis atque levissima, *arg. cit. c. un.
de Commodato*. Excipe Precarium, in quo, quia totaliter ex
liberalitate concedentis descendit, atque ad libitum ejus quoli-
bet tempore revocari potest, non nisi dolum & culpa lata praestatur,
text. clar. l. Quaesitum. §. Eum quoque. ff. de Precario.

45. III. Quod si verò contractus fiat gratia utriusque (prout
contingit in Pignore, quod datur & gratia Creditoris, ut ei fiat
asscuratio rei creditae; & gratia debitoris, ut ei sub asscuratio-
ne

ne pignoris quidpiam mutuò concedatur) tunc præstatur dolus & culpa lata, simulque culpa levis, non autem levissima, arg. l. Si ut certo. §. Nunc videndum est. ff. Commodati, & tenent Doctores communiter. Verùm occasione præmissorum

46. Quæres I. An data Regula, seu leges, obligent in conscientia ante sententiam Judicis ad reparationem damni, ex culpa duntaxat levi, vel levissima dati? Et notanter additur, ex culpa duntaxat levi, vel levissima: nam si detur damnum ex dolo, vel culpa lata (qualis, ut dictum, dolo æquiparatur) certum est, adesse obligationem in conscientia resarciendi damnum tertio illatum in contractibus, non minus, ac extra illos.

An data Regula obligent in conscientia ante sententiam Judicis?

47. Resp. Quamvis probabilior, & communior sit sententia, dictas leges ita tuentes obligationem restituendi ratione damni, ob culpam levem, vel levissimam in contractibus dati, obligare in conscientia, & ante sententiam Judicis: nihilominus opposita sententia, negans talem obligationem in conscientia, saltem antequam ab altera parte exigatur, vel etiam ante sententiam Judicis, non est improbabilis, præsertim loquendo de damno ex culpa levissima dato. Ita Lugo disp. 8. de just. & jur. sect. 3. num. 105. Lessius lib. 2. cap. 7. num. 43. & in simili Sanchez lib. 1. de Matr. disp. 37. n. 4. citans alios. Ratio prioris partis est: quia ejusmodi obligatio non tam descendere videtur ex pacto, quam ex natura contractus, prout argumentatur Navarrus cap. 17. Manualis, num. 184. contra Sotum: nam hoc ipso, quod quis ineat talem contractum, censetur se obligare ad præstandam eam diligentiam, quam leges & natura talis contractus requirunt.

Loquendo de damno ex culpa levi, vel levissima in contractibus dato, communior affirmat.

48. Altera pars, quæ negat talem obligationem in conscientia, saltem antequam exigatur reparatio damni à parte adversa, vel etiam ante sententiam Judicis, ex eo suadetur: quia prædictæ leges contractuum non videntur cum tanto rigore in Foro conscientie receptæ; nemo enim est, qui pignori, vel rei conductæ, aut etiam commodatæ putat se majorem custodiam debere ex iustitia, ac pro Foro conscientie, quam dominus ipse adhibere solet. Accedit, quod potius censeatur esse casus fortuitus, saltem pro Foro conscientie, si ob culpam levissimam, quæ propter naturalem oblivionem & inadvertentiam accidere potest, perijt res aliena tibi commodata, absque ulla tua culpa Theologica.

Verùm sententia negativa non est improbabilis.

Quid si dubitetur. an culpâ tuâ damnum acciderit?

49. Quæres II. Quid juris, quando dubium existit, an culpâ tuâ damnum acciderit? Resp. Quando Depositarius, vel Commodatarius rationabiliter dubitat, an Deposita vel Commodata suâ culpâ perierit, nec ne, satis convenit inter Doctores, quòd is non teneatur in conscientia ad aliquam restitutionem: tum quia in dubio non præsumitur delictum: tum etiam, quia in dubio melior est conditio possidentis. In Foro tamen externo, si res Depositarij manserint incolumes, præsumitur de dolo, arg. cap. 2. de Deposito, ibi: *Bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti*: junctâ l. *Quòd Nerva*, ff. *Depositi, cum concordantijs*. Quòd ultimum intelligendum est, nisi Depositarius probet, Deposita casu perijisse, vel non potuisse simul cum rebus suis, imminente v. g. incendio, salvari: tunc enim cessaret præsumptio doli.

Depositarius, vel Commodatarius, an possit salvare res proprias, si alicuius, si non potest utraq;

50. Quæres III. utrum Depositarius, vel Commodatarius possit subvenire proprijs rebus, vel potius teneatur salvare res depositas vel commodatas, si utraq; ob casum fortuitum, utpurâ ob exortum improvisum incendium, aut irruptionem hostium, salvare nequeat? Resp. hic opus esse distinctione: nam si res tuæ sint pretiosiores alijs depositis, vel commodatis, fatentur omnes, quòd possis præferre tuas pretiosiores alijs minus pretiosis, si ambas salvare nequeas; maximè cum quilibet magis teneatur diligere se, quàm alium. Abbas cap. 2. de Deposito, & alij. Quòd si verò res depositæ, vel commodatæ sint pretiosiores tuis, tenéris eas præferre rebus tuis vilioribus, easque salvare tuis minoris momenti relictis: quia hoc suadet Prudentia, & æquitas naturalis.

An salvando alienas pretiosiores, possit petere compensationem?

51. Notat tamen Lessius lib. 2. cap. 27. num. 28. & Layman lib. 3. tract. 4. cap. 7. num. 7. quòd si Depositarius, vel Conductor, aliena proprijs præferendo, passus fuerit jacturam, is possit petere compensationem damni sibi emergentis, eò quòd nulli officium suum debeat esse damnosum. Secus est in Commodatario: nam cum in hujus folius gratiam Commodatum sit factum, tenetur is Commodantem servare indemnem, etiam diligentissimè custodiendo res sibi commodatas.

